

ВПРОВАДЖЕННЯ ОВД ТА СЕО В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ПРИЙНЯТТЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ

Т. О. Зінчук, д. е. н., професор
Житомирський національний агроєкологічний університет

Суттєвим чинником прогресивних змін у процесі реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС вважаються досягнення у сфері охорони навколишнього природного середовища. Йдеться про заходи інституційного, організаційно-економічного, соціального характеру, які здійснюються в межах обов'язків сторін даної Угоди та є основними вимогами з боку ЄС. Зокрема, в Главі 13 “Торгівля і сталий розвиток”, Ст. 292 “Багатосторонні угоди з охорони навколишнього природного середовища” зазначено, що “Сторони співпрацюють з метою сприяння обґрунтованому і раціональному використанню природних ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку, з метою здійснення зв'язків у сфері торговельних та екологічних політик та практики Сторін” [7].

Сутність екологічної політики в умовах глобального загострення проблем, пов'язаних з раціональним використанням природно-ресурсного потенціалу полягає у досягненні екологічної рівноваги через забезпечення інтеграційної взаємодії між державою і суспільством. Стратегічні цілі ефективної екологічної політики сформульовано в Законі України “Про основні засади (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року”, прийнятого 28.02.2019 року. Насамперед, це такі: - формування екологічних цінностей (екологічна свідомість, екологічна освіта) та засад сталого споживання і виробництва; - забезпечення сталого розвитку та збалансоване використання природного потенціалу; - інтеграція екологічної політики у процес прийняття рішень у всіх сферах; - зниження екологічних ризиків для екосистем та здоров'я населення до соціально прийнятого рівня; - удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління [2].

Пріоритети національної екологічної політики спираються на вимоги Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в контексті Глави 6 “Навколишнє природне середовище” Розділу 5 “Економічне та галузеве співробітництво”. Співробітництво у природоохоронній сфері між Україною та ЄС має на меті збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього природного середовища, захист громадського здоров'я, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів та заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього природного середовища у 13 сферах [7].

Отже, відносини України та ЄС у сфері природокористування реалізуються в спільному інституційному середовищі, мають узгоджені цілі та виважену й сучасну екологічну політику, яка здатна мінімізувати соціально-економічні ризики внаслідок екологічних криз. Євроінтеграційний процес за таких умов стає максимально вигідним для України, а уроки вдалої європейської екологічної практики значно розширюють межі адаптації до природоохоронних норм. Екологічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС також сприяє формуванню національної екологічно орієнтованої аграрної політики за європейським зразком (САП ЄС), остання модель якої націлена на боротьбу із змінами клімату та посилення акцентів на збереження довкілля, лісних, водних, земельних ресурсів та формування екологічної свідомості.

Результати здійснення комплексної оцінки виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2018 рік свідчать про низький рівень виконання зобов'язань з боку України, який становить лише 52 %. Причому за напрямом навколишнє природне середовище та цивільний захист рівень виконання Угоди становить лише 22 % [5, с.4]. Разом з тим, до конкретних позитивних змін в напрямі реалізації Угоди, можна віднести запровадження двох найважливіших Законів України, а саме: “Про оцінку впливу на довкілля” (Закон про ОВД) від 23.05.2017 [3] та “Про стратегічну екологічну оцінку” (Закон про СЕО) від 23.10.2018 [4]. Спільною та комплексною метою ОВД та СЕО є мінімізація негативних впливів на навколишнє середовище і безпеку життєдіяльності людей та їх здоров'я на етапі планування об'єктів незалежно від форми власності, планів та програм (ЦОВВ, ОДА, РДА, обласними міськими, районними, селищними радами та ОТГ).

Законом про ОВД передбачено отримання дозвільних документів (висновку з оцінки впливу на довкілля) суб'єктами господарювання, які здійснюють вплив на навколишнє середовище в

результаті своєї планової діяльності. До таких наслідків відносяться негативні впливи на здоров'я людей, фауну, флору, біорізноманіття, ґрунт, повітря, воду, клімат, ландшафти, природні території тощо. Процедурою ОВД, згідно до Ст.2 Закону про ОВД передбачено сім етапів виконання робіт з оцінки впливу господарської діяльності на довкілля з метою досягнення кінцевого результату – висновку з ОВД, а саме: 1) визначення необхідності проведення ОВД; 2) повідомлення про планову діяльність; 3) підготовка звіту з ОВД; 4) проведення громадського слухання звіту про ОВД; 5) надання уповноваженим органом мотивованого висновку з ОВД; 6) отримання рішення про провадження планової діяльності на основі висновку з ОВД (в разі необхідності); 7) післяпроектний моніторинг з метою виявлення розбіжностей у прогнозованих рівнях впливу та впливу в результаті фактичної діяльності [3]. Передумовами прийняття та дії Закону про ОВД слугували нормативно-правові документи з оцінки впливу на довкілля в Європі: Директива про ОВД 1985 (ЄС) – вплив проєктів; Конвенція Еспо 1991 (ЄЕК ООН) – транскордонний вплив; Оргуська Конвенція 1998 (ЄЕК ООН) – доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань довкілля; Кіотський протокол про СЕО 2003 (ЄЕК ООН) – транскордонний вплив планів та програм, який був ратифікований в ЄС у 2008 р., в Україні у 2015 р. тощо. Таким чином, спираючись на міжнародний досвід та відповідно до європейських методологічно-нормативних підходів щодо збереження довкілля і здоров'я населення, Законом про ОВД корінним чином змінено порядок отримання дозволу на певний вид планової діяльності суб'єкта господарювання.

Із вступом у дію Закону про СЕО впроваджено процедуру визначення, опису та аналізу наслідків для довкілля та здоров'я населення від реалізації державних планів та програм. На відміну від ОВД, СЕО проводиться в процесі розробки відповідних документів державного планування (табл.1).

Зокрема, містобудівельних планів, програм розвитку галузей, сільського господарства, промисловості, стратегій розвитку областей, ОТГ і т.д. за виключенням окремих фінансових документів (бюджету, фінансових програм, програм соціально-економічного розвитку селищ, сіл, міст тощо). Всі вони мають пройти процедуру СЕО, ключовою метою якої є сприяння розвитку держави через недопущення негативних екологічних наслідків та гарантування дотримання цілей сталого розвитку у нормативно-планових документах.

Табл. 1 - Основні відмінності між SEO та ОВД

Риси відмінності	SEO	ОВД
Об'єкти	ДДП (плани та програми)	Промислові підприємства, електростанції та інші фізичні об'єкти.
Замовник	Центральні державні органи, органи місцевого самоврядування.	Будь хто, у т.ч. бізнес при будівництві нових промислових підприємств.
Обговорення	Публічне громадське обговорення відбувається безпосередньо в процесі SEO	Обов'язковість публічного громадського слухання
Державний орган	Міністерство екології та природних ресурсів не є дозвільним органом	Міністерство екології та природних ресурсів є дозвільним органом

Характерною рисою SEO є громадське обговорення, проведення публічних слухань з питань впливів на навколишнє середовище та безпеку життєдіяльності, що також співпадає з ОВД. До етапів проведення SEO відносяться: *скринінг* – визначення необхідності SEO; *скоупінг* - визначення обсягу і конкретного змісту SEO; - підготовка звіту про SEO; - оприлюднення звіту і проведення громадських слухань; - врахування звіту про SEO та результатів громадських обговорень; - надання інформації про затвердження програми державного планування, предмета SEO; - наступний моніторинг впливу реалізації планів чи програм на навколишнє середовище. При цьому основними стейкхолдерами SEO виступають держава, місцеві громади, громадські організації, бізнес [4]. Прикладом рішення державного планування, що підпадає під SEO є Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства на 2015-2020 роки [1]. Також результати SEO використані при реалізації Енергетична стратегія України до 2035 року.

SEO дозволяє покращити процес планування та підвищити ефективність прийняття рішень, стимулює пошук найраціональніших рішень та створює передумови переходу країни на модель “зеленої економіки”. На практиці SEO, як правило, починається одночасно з процесом розробки плану, або програми. Отже, SEO є певною

гарантією запобігання виникненню помилок та втрат у процесі розробки і реалізації державних програм та планів, який супроводжується активною участю громадськості й широким інформуванням місцевих громад.

Розробка та проведення СЕО співпадає з основами європейської нормативно-правової бази, зокрема з Директивою № 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих ДДП¹ на навколишнє середовище. Досвід країн-членів ЄС свідчить про ефективність проведення СЕО в окремих сферах. Так, у Болгарії в результаті СЕО були внесені зміни та заборони на реалізацію проектів в галузі поновлювальних джерел енергії на 2011-2020 рр. в окремих регіонах. Деякі обмеження щодо розміщення вітроелектростанцій в процесі СЕО були застосовані в Данії, оскільки продукували високий рівень шуму, який створював незручності для місцевого населення. В Угорщині, внаслідок висновків СЕО, влада відхилила проект плану розвитку села Пілішсенткерест з метою запобігання негативному впливу на довкілля об'єктів будівництва. В Нідерландах результатом СЕО стало поетапне впровадження поправок у проект державної стратегії розвитку трубопроводів, маршрути прокладання яких загрожували екологічній безпеці. У Румунії, завдяки СЕО, внесено зміни в генеральний план захисту та поновлення прибережних територій для збереження особливих територій мережі “Натура 2020” [6].

Таким чином, сьогодні, як перед більшістю європейських країн, так і перед Україною, гостро стає проблема охорони навколишнього природного середовища. Комплекс заходів, які передбачені ДДП в Україні максимально наближає процес процедури екологічного оцінювання до європейських норм. Закони про ОВД та СЕО не дублюють один одного, а створені для забезпечення правової бази впорядкування екологічної оцінки економічного розвитку на всіх рівнях – як з боку держави, так і з боку громадськості. Володіючи інформацією, державні органи планування мають можливості пом'якшити або попередити інколи незворотні й серйозні наслідки, захистити території з природними цінностями, а також середовище існування, яке є частиною природи.

Список літератури

1. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства на 2015-2020 роки. URL: <http://minagro.gov.ua/node/16025> (дата звернення 29.03.2019).

---

¹ ДДП – документи державного планування

2. Закон України “Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року”. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua> (дата звернення 27.03.2019).

3. Закон України “Про оцінку впливу на довкілля”: Відомості Верховної Ради, 2017, № 29, ст.315. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19> (дата звернення 27.03.2019).

4. Закон України “Про стратегічну екологічну оцінку” Відомості Верховної Ради, 2018, № 16, ст.138. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19> (дата звернення 27.03.2019).

5. Звіт про виконання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2018 році. Київ. EU-UA.ORG. 2019. 44с. URL: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення 12.03.2019).

6. Протокол по стратегической экологической оценке: Факты и преимущества применения. Европейская экономическая комиссия ООН. URL: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/greeneconomy/Lea/EaP/SEA_rus.pdf (дата звернення 30.03.2019).

7. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://eu-ua.org/tekst-uhody-pro-asotsiatsiiu> (дата звернення 27. 03.2019).